

Оксана Браславська, І. Паламарчук

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Загальні основи становлення провідних ідей географії як навчального предмета, наукові дослідження узагальнених критеріїв оцінювання знань та вмінь учнів виражені у державних документах й наукових працях: Концепції навчання географії України в основній та старшій школі (2018), Державному стандарті базової середньої освіти (2019), навчальній програмі з географії (2019) та шкільних підручниках з окремих курсів [1–9].

Розробка Концепції навчання географії України в основній та старшій школі свідчить про глибокий аналіз і узагальнення даної проблеми, яка передбачає забезпечення єдності змістового і процесуального вимірів навчання; учні і студенти отримують систематичні наукові знання й уміння, оволодівають прийомами навчальної діяльності – самостійного здобуття знань і навичок, використання нових навчальних технологій і форм організації навчального процесу. Крім того, «основний результат навчання не стільки поінформованість в географії, а спроможність творчо, нестандартно застосовувати власні набуті знання на практиці, трансформуючій дійсності, виявляти компетентність у практичній діяльності, у розвитку і становленні особистої кар'єри, в удосконаленні креативного мислення, отже, успішності особистості» [5, с. 14]. Стандарт освіти визначає обов'язковий мінімум змісту основних навчальних програм, у тому числі й з географії. Його не можна перевантажувати фактологічним матеріалом. Це та істотна причина, яка не дає змоги учителеві географії чітко визначити критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Крім того,

стандартом визначено, що «метою базової середньої освіти є всебічний розвиток, навчання, виховання здобувачів освіти, виявлення їх обдарувань, розвиток талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь, необхідних для соціалізації, свідомого життєвого вибору, самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, власної країни та довкілля [6, с. 3]. Державний стандарт загальної середньої освіти з географії передбачає, що результати навчання учнів визначатимуться за трьома рівнями вимог: учні мають уявлення, знають і вміють. Ці вимоги знайшли відображення в шкільній програмі з географії.

Навчальний предмет «Географія» має на меті сформувати в школярів комплексне, просторове, соціально орієнтоване уявлення про Землю як планету людей, розкрити сучасну географічну картину світу через закономірності розвитку географічної оболонки. Навчальна програма – це єдиний критерій оцінювання знань як під час опитування, так і на екзаменах.

Контроль та оцінювання знань і вмінь учнів з географії як органічна частина навчально-виховного процесу виконує свої особливі функції. Виділено основні функції оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичної географії. Для однозначного розуміння 1) контролююча передбачає визначення рівня досягнень окремого учня (класу, групи), виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу вчителю відповідно планувати й викладати навчальний матеріал;

2) навчальна – зумовлює структурну організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, сприяє проведенню повторення, уточнення й систематизації навчального матеріалу, вдосконаленню підготовки учня (класу, групи);

3) діагностико-коригуюча – допомагає з'ясувати причини

труднощів, з якими учень стикається під час навчання, виявити прогалини у знаннях і вміннях та коригувати його діяльність для усунення недоліків;

4) стимулюючо-мотиваційна – визначає чітку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, стимулює його бажання поліпшити свої результати, розвиває відповідальність і сприяє змагальності учнів, формує мотиви навчання;

5) виховна – передбачає формування вміння відповідально й зосереджено працювати, застосовування прийомів контролю й самоконтролю, розвиток працелюбності, активності, акуратності тощо.

Контролююча функція виявляється у визначенні рівня засвоєння навчальних досягнень школярів, відповідно до вимог навчальної програми, старанності учнів і стану їхньої дисципліни на уроці. Виражається в умовних знаках – балах, а також в оцінювальних судженнях учителя щодо ступеня засвоєння учнями знань, умінь і навичок.

Визначити рівень засвоєння знань та умінь учнів – означає встановити, розпізнати за певними ознаками і співвіднести виявлені знання з еталонними, визначеними програмою. Даний процес відбувається під час оцінювання за допомогою оцінок (балів).

Основою навчальної функції є формування в учнів знань, умінь і навичок; оволодіння основними прийомами розумової діяльності (аналізу, синтезу, абстрагування, порівняння, класифікації, систематизації, узагальнення). Наприклад, спостереження і складання фізико-географічного опису об'єкта розвивають у школярів дослідницькі уміння та навички. Аналіз повторюваності кліматичних явищ та процесів, їх систематизація і узагальнення розвиває уміння географічного прогнозування.

Діагностико-коригуюча функція сприяє підвищенню якості

навчання, проведенню корекційно-виховної роботи у спеціальних школах. Наприклад, учитель географії спільно з шкільним психологом виявляють причини труднощів, які виникають в учня під час навчання. Це можуть бути проблеми самооцінки учня, його стосунків

загальних функцій контролю досягнень учнів потрібно їх коротко з дорослими й ровесниками та ін., а найчастіше – неадаптований до вікових особливостей учнів навчальний матеріал.

Стимулюючо-мотиваційна функція сприяє формуванню в учнів мотивів навчання, у тому числі й географії. Наприклад, від того, чи любить учень предмет географії, чи ні, залежить і формування стимулу до навчання взагалі.

Виховна функція оцінювання дає змогу виявити духовний потенціал особистості учня. Наприклад, те, як учень виконав контрольну вправу (вчасно і до кінця), чи надавалася йому допомога, сприяє вихованню такої риси особистості, як відповідальність.

Але, не зважаючи на виділені функції, науковці і вчителі географії констатують відсутність чіткої класифікації методів контролю навчальних досягнень учнів з географії, суперечливою залишається ситуація прояву протилежних позицій щодо методів контролю навчальних досягнень учнів.

Список використаних джерел:

1. Гільберг Т.Г., Паламарчук Л.Б. Географія. 6 клас. Київ: «Грамота», 2014. 240 с.
2. Дітчук І.Л., Заставецька О.В., Брущенко І.В. Фізична географія України. 8 клас. Запоріжжя: «Прем'єр», 2008. 256 с.
3. Довгань Г.Д., Стадник А.Г. Географія. 7 клас. Харків: «Ранок», 2015. 304 с.
4. Кобернік С.Г., Коваленко Р.Р. Географія. 10 клас. Харків: «Оберіг», 2010.

310 с.

5. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі / за заг. ред. О.М. Топузова, О.Ф. Надтоки. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 56 с.

URL: http://undip.org.ua/upload/iblock/40e/06_2018.pdf (дата звернення: 6.02.2020).

6. Новий держстандарт базової середньої освіти. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-rozrobylo-novyj-derzhstandart-bazovoyi-serednoyi-osvity/> (дата звернення: 6.02.2020).

7. Освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi> (дата звернення: 6.02.2020).

8. Паламарчук Л.Б., Гільберг Т.Г., Довгань А.І. Географія. 11 клас. Київ: «Генеза», 2011. 308 с.